

Turkey in the 20th century
Standard level
Paper 1

Thursday 27 April 2017 (afternoon)

1 hour 30 minutes

SOURCE BOOKLET

Instructions to candidates

- Do not open this source booklet until instructed to do so.
- Use the sources to answer the questions in paper 1.

Tema 1 **20.Yüzyıl doğarken Türkiye**

Aşağıdaki kaynaklar ve ilgili sorular Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi hakkındadır.

Kaynak A Alıntı, Gökçen Alpkaya & Faruk Alpkaya, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yüzyılı: Eyaletler Bir Bir Veda Ediyor*, 20. Yüzyıl Dünya ve Türkiye Tarihi, 1.Basım, İstanbul (2004).

Balkanlarda yaşanan ulus-devletleşme süreci ise hem Balkan halkları, hem de imparatorluk için yıkıcı sonuçlar doğurdu. Bazı bölgeleri Avrupa ekonomisiyle bütünleşen Balkanlarda ulusçu hareketlerin yanı sıra, burada nüfuz mücadelesi yürüten Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın izlediği politikalar da imparatorluğun bölgedeki varlığını zayıflattı.

Kaynak B Alıntı, TÜSİAD, *Osmanlı Döneminde Yerleşim ve Kentleşme: Gelişmede Bölgesel Eşitsizlikler, Gençler İçin Çağdaş Coğrafya*, 1.Baskı, İstanbul (2004).

Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında geliştirilen demiryolu ve vapur hatları, artan bürokratik ve askeri kontrol ve Maarif Nezareti (Eğitim Bakanlığı) tarafından açılan okullar sayesinde devletin varlığı eskiye oranla daha hissedilir olmaya başlamıştı. Ancak bu gelişmeler, dengesiz bir dağılım göstermekteydi. Avrupa ticaretiyle bağları çok daha sıkı olan ve devletin merkezine daha yakın olan Batı Anadolu kentleriyle Akdeniz'deki liman kentleri bu yeniliklerden yoğun olarak faydalanırken, bu etkenlerden uzak kalan iç kısımlar ve özellikle Doğu Anadolu yerinde saymaya başlamıştı. Zaten gelişmiş olan kentlerin yanında Mersin, İskenderun ya da Trabzon gibi ticaret merkezleri doğar ya da palazlanırken, Ankara'nın doğusunda ve yeni düzenin dışında kalan birçok kent bu gelişmelerden dışlanmıştı.

Kaynak C

Ahmet Kuyaş, Faroz Ahmad, vd, Kadınlar Dünyası (17 Nisan 1914 tarihli 138.sayı). Tarih 1839–1939,1. baskı s211, İstanbul (2006).

2.Meşrutiyet yıllarında Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (Osmanlı Kadın Haklarını Savunma Derneği), radikal kadın örgütlerinin başında geliyordu. Kadınlar Dünyası dergisi, bu derneğin haftalık yayın organıydı. Kadın haklarının savunusunu üstlenen bu dergi geniş bir okuyucu kitlesine sahipti ve 1913'ten 1921 yılına kadar toplam 205 sayı yayımlandı. (Bu dergi yasal bir yayındır.)

Tema 2 Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu (1923–1945)

Aşağıdaki kaynaklar ve ilgili sorular Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923–1945 yılları arasındaki kalkınma politikalarıyla ilgilidir.

Kaynak D Alıntı, T C Başbakanlık, *Atatürk Döneminde Bankacılık Sistemine ve Gelişimine Genel Bir Bakış*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (2003).

Bankacılıkla ilgili ilk önemli girişim, ilk ulusal ticaret bankamız olan, Türkiye İş Bankası ile başlamıştır. Türkiye İş Bankası 26 Ağustos 1924'de 1 milyon TL sermayeli, anonim şirket şeklinde kurulmuştur. Sermayenin ilk %25'lik kısmı Mustafa Kemal Atatürk tarafından ödenmiştir. 1.000.000 lira sermaye ile kurulan bankanın 250.000 lirası Mustafa Kemal Atatürk tarafından Hindistan'daki Müslümanlarca Kurtuluş Savaşı sırasında gönderilen paradan sağlanmıştı. Ayrıca Cumhuriyet Halk Fırka'sına yapılan bazı bağışlar da, bankadaki bu hesaba yatırılmıştı. İlk banka şubesi 30 Ağustos 1924'te törenle faaliyetine geçmiştir. Atatürk Türkiye İş Bankası'nın kuruluşu ile ilgili kararı, Çankaya'da toplanan İcra Vekilleri Heyeti'ne şu sözlerle belirtmiştir: "Vatanı kurtaracak ve yükseltecek tedbirlerin başında olarak halkın doğrudan doğruya itibar ve itimadından doğup meydana gelen tam manasıyla modern ve millî banka kurmak".

Kaynak E Alıntı, Nadir Eroğlu, *Atatürk Dönemi İktisat Politikaları*, Marmara Üniversitesi, İİBF Dergisi (2007).

Cumhuriyet'in kuruluşundan dört ay sonra 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile okullar yeniden örgütlenip laik bir sisteme geçirilmiş, devlet temel eğitim görevini eline almıştır. Okuryazarlık oranı 1923'te %5'ten 1933'te %20'ye çıkarılmıştır. Temel eğitimin yaygınlaştırılmasından sonra da mesleki ve teknik eğitime önem verilerek sanayileşme atılımının sürekliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Batı uygarlığının, sını ve iktisadi zenginliğini, eleştirel, akılcı, yaratıcı düşünceye dayalı, laik temel eğitim üzerine kurulmuş üniversitelere borçlu olduğu gözden kaçırılmamıştır... Cumhuriyet'in 10. Yılında üniversite reformu yapılmıştır.

Kaynak F Alıntı, Sait Dilik, *Atatürk Döneminde Sosyal Politika*, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi (1985)

Atatürk döneminde çıkarılmış sosyal içerikli önemli kanunlardan biri 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunudur. Bu Kanun başka düzenlemelerin yanında kadın, çocuk ve bütün işçilerin korunmasına ilişkin hükümler de taşımaktaydı. Bu Kanunla

- hamile kadınların doğumdan önce ve sonraki 3 er haftada,
- 12 yaşından küçük çocukların sını işlerde ve madenlerde,
- 12–16 yaşları arasındaki çocukların gece mesaisi ile günde 8 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır. Öte yandan belirli sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde işçilere hastalık, kaza ve analık hallerinde işverence sağlık yardımı yapılması öngörülmüştür.

Tema 3 **Dünya Savaşları arasındaki küresel değişimler ve Türkiye üzerindeki etkileri (1918–1939)**

Aşağıdaki kaynaklar ve ilgili sorular I. Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da görülen siyasi ve ekonomik gelişmeler ile ilgilidir.

Kaynak G Alıntı, Prof Dr Bülent Daver, *Çağdaş Siyasal Doktrinler* (1969). Mussolini ve Nazi Partisinin Avrupa’da seçimler öncesi ve seçimleri kazanmaları sonrası politikaları ile ilgili görüş.

Mussolini, başlangıçta temkinli ve dikkatli bir politika takip etti. Muhalefeti susturabilmek ve tepkileri önlemek adına ilk kabinesinde partisinden yalnızca 3 kişiye bakanlık verdi. Öyle ki iktidarının ilk yıllarında ülkede kanun, hâkimiyet ve kamu düzeni tam anlamıyla kuruldu. Bir yandan sendikaların varlığına saygı gösterilirken diğer yandan özel sektöre güven duygusu kazandırıldı. O dönemin önde gelen liberal düşünürleri parti sayesinde İtalya’da kanun hâkimiyetinin ve kamu düzeninin kurulduğunu, demokrasinin ülkede yalnızca anarşi ve demagojiye sebep olduğunu belirten yazılar yazdılar. Ancak 1924 yılına doğru İtalya’nın siyasi havası tekrar bozulmaya ve Mussolini’ye karşı muhalefet sesini yükseltmeye başladı. 1924 yılında parlamentoda Mussolini’nin sosyalistler tarafından ağır bir şekilde eleştirilmesi sonrasında meydana gelen olaylar iktidar kavgasını şiddetlendirdi. Bunun üzerine harekete geçen Mussolini 1926 yılında eski liberal anayasanın yerine yeni bir anayasa yürürlüğe koydu...

Nazi Partisi, düşüncelerini herkese kabul ettirebilmek için Almanların isteklerine hitap etmeye çalıştı. Endüstri, savaş sanayisine kaydıkcça büyük şirketlerin de kasalarına milyarlarca mark girecekti. Alman generallerin rütbe, yeni görev, yüksek maaş ve madalyalara kavuşarak toplum içinde saygınlığı artacaktı. Toprak sahiplerine Avrupa’da yeni topraklar vaat ediliyordu. Bu yeni toprakların işsizliği de ortadan kaldıracığına inanılıyordu. Şimdiye kadar önemsenmemiş dükkân sahipleri, ufak bürokratlar, öğretmenler ve çeşitli meslek erbabı itibar kazanacaktı. Toplumun tüm kesimine hitap etmeye çalışan Hitler’e başlangıçta en büyük destek büyük iş çevrelerinden geliyordu. İktidarı Nazi Partisine verme kararı da 16 Ocak 1933’te Hitler’in büyük iş adamları ile yaptığı ortak toplantıda alındı. Sahte bir birlik havası ve saldırı ile genişleme ideali oluşturuldu. Buna karşı sessiz ve kör bir disiplin istendi.

Kaynak H Ali Çimen, *Locarno Anlaşması- Dönemi Nedir?* Sessiz Tarih (2014).

I. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkileri olağan duruma getirmeyi amaçlayan, özellikle Fransa’nın Almanlar’a karşı güvenliğini sağlama çabalarının bir sonucu olan Locarno Anlaşması; 5–16 Ekim 1925’te İsviçre’nin Locarno şehrinde taslağı oluşturulduktan sonra üye ülkeler tarafından 1 Aralık 1925’te imza altına alınmıştır. Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya, Çekoslovakya anlaşmaya imza atmıştır. Böylece Locarno Dönemi başlamıştır (1925–1930).

Kaynak I

Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu ile ilgili bir karikatür. "Punch" isimli dergiden. (İngiliz hiciv yayını) (1919).

Karikatürde Milletler Cemiyeti bir köprü olarak gösterilmiştir. Köprünün bir tarafında Belçika, Fransa, öbür tarafında İngiltere ve İtalya bulunmaktadır. Köprünün ortası ise boş görünmektedir. Köprünün açıklamasında "Bu köprü ABD başkanı tarafından dizayn edilmiştir" açıklaması vardır. ABD ise ana taş olarak resmedilmiştir.

Referanslar

Tema 2

Internet adresi: <http://www.atam.gov.tr> [Eriřim tarihi 7 Aralık 2016]

Internet adresi: <http://dosya.marmara.edu.tr> [Eriřim tarihi 7 Aralık 2016]

Internet adresi: <http://politics.ankara.edu.tr> [Eriřim tarihi 7 Aralık 2016]

Tema 3

Internet adresi: <http://www.tarihsinifi.com> [Eriřim tarihi 7 Aralık 2016]

Internet adresi: <http://www.sessiztarih.net> [Eriřim tarihi 7 Aralık 2016]

Internet adresi: <http://www.dissentmagazine.org> [Eriřim tarihi 7 Aralık 2016]